

Vogeltellingen Bruine Bank september 2010

Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee

R.S.A. van Bemmelen, J.P. Verdaat

Rapport C132/10

IMARES Wageningen UR

(IMARES - institute for Marine Resources & Ecosystem Studies)

Opdrachtgever:

Programmadirectie Natura 2000, Ministerie van LNV
Vincent van der Meij
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Publicatiedatum:

2 november 2010

IMARES is:

- een onafhankelijk, objectief en gezaghebbend instituut dat kennis levert die noodzakelijk is voor integrale duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van de zee en kustzones;
- een instituut dat de benodigde kennis levert voor een geïntegreerde duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van zee en kustzones;
- een belangrijke, proactieve speler in nationale en internationale mariene onderzoeksnetwerken (zoals ICES en EFARO).

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van het EL&I-programma Beleidsondersteunend Onderzoek.

BAS nummer BO-11-011.04-008

Coverfoto: Grauwe Pijlstormvogel *Puffinus griseus*, Bruine Bank, september 2010 (*Hans Verdaat*)

© 2010 IMARES Wageningen UR

IMARES is geregistreerd in het
Handelsregister Amsterdam nr. 34135929,
BTW nr. NL 811383696B04.

De Directie van IMARES is niet aansprakelijk voor gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van IMARES; opdrachtgever vrijwaart IMARES van aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

A_4_3_1-V78.0

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding.....	5
2 Methoden	5
3 Resultaten	6
4 Conclusies.....	14
Referenties	15
Verantwoording	16

Samenvatting

In het kader van het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee' worden vogeltellingen uitgevoerd rond het Bruine Bank gebied. Doel is om na te gaan of er in dit gebied sprake is van bijzondere vogelwaarden en zo ja, welke vogelsoorten dit dan betreffen, welke periode(n) van het jaar en welk gebied het betreffen. Van 20 tot en met 24 september 2010 is de vijfde telling uitgevoerd. Vanwege ruwe weersomstandigheden is een deel van het traject over 52°40' N niet uitgevoerd. Ook kon een deel van de transectlijn over 52°20' N niet worden geteld; ditmaal door dichte zeemist. Tijdens de telling is op alle dagen behalve de eerste een hydrofoon gesleept om aanvullende data van Bruinvissen te verzamelen. Deze hydrofoon data worden vooralsnog alleen verzameld, maar nog niet uitgewerkt. Tellingen vonden plaats volgens gestandaardiseerde ESAS (European Seabirds At Sea) protocollen. In totaal zijn er 2196 vogels (verdeeld over 34 soorten) en 14 Bruinvissen geteld (zie tabel 3). Met respectievelijk 652 individuen was de Grote Mantelmeeuw de talrijkste soort. Er werd weinig visserij-activiteit in het gebied waargenomen. Het eigen schip had grote aantrekkingskracht op. Dit bemoeilijkt in hoge mate kwantitatief telwerk omdat al deze scheepvolgers van grote afstanden naar het eigen schip toe kwamen vliegen. Deze survey bevestigde het beeld van september 2009 dat dit gebied in deze tijd van het jaar rijk is aan Grote Jagers. Er is goede data verzameld waarmee dichtheden en totale aantallen kunnen worden berekend. Ook de resultaten wat betreft Zeekoeten en Alken kwam goed overeen met de resultaten van september 2009 – in deze tijd zijn de aantallen van beide soorten nog laag. Wel kwamen de Zeekoeten nu meer geconcentreerd voor in het centrale deel van het onderzoeksgebied.

Foto 1. Een adulte Grote Mantelmeeuw met fikse oliebesmeuring. (*Hans Verdaat*)

1 Inleiding

Teneinde te onderzoeken of de Bruine Bank en haar omgeving als beschermd marien gebied kwalificeert op basis van de Vogelrichtlijn, worden hier vogeltellingen uitgevoerd. Dit is in het kader van het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee'.

Verspreid over drie jaar (2009-2012) zullen twaalf surveys in november, december, januari en maart plaatsvinden. Dit verslag geeft een beknopt overzicht van de resultaten van de derde survey, uitgevoerd van 20 tot en met 24 september 2010 door RSA van Bemmelen en JP Verdaat. Het werkgebied heeft de algemene aanduiding "Bruine Bank" meegekregen. Dit betreft slechts een globale, geografische aanduiding die niet overeenkomt met de structuur die op zeekaarten als zodanig wordt aangegeven en ook niet met het eveneens globale gebied dat in het rapport van Lindeboom et al. (2005) zo wordt aangeduid. Doel van het project is om na te gaan of er in de ruime omgeving van de Bruine Bank, op het Nederlands Continentale Plat, sprake is van bijzondere vogelwaarden en zo ja, welke vogelsoorten dit dan betreft, welke periode(n) van het jaar dit bestrijkt en in welk gebied dit plaats heeft.

2 Methoden

De tellingen zijn uitgevoerd vanaf een schip, de Branding IV (TX38). Dit schip is een commerciële boomkorkotter, met Texel als thuishaven. Er wordt zondagavond uitgevaren en vrijdag teruggekeerd. De kotter viste 's nachts, maar was vanaf een half uur na zonsopgang beschikbaar voor de tellingen. Op dat moment was ook de laatste nachtelijke vangst verwerkt en was het schip niet meer attractief voor vogels die foerageren op de bijvangst van de visserij. Tellingen langs vooraf bepaalde transecten vonden plaats volgens gestandaardiseerde ESAS (European Seabirds At Sea) protocollen (Tasker et al. 1984), waarbij alle vogel- en zeezoogdiersoorten werden geteld. Deze methode schrijft voor dat iedere vogel die zwemt binnen een 300m brede strook naast het schip wordt geteld in aaneensluitende 5-minuten tellingen. Vogels die binnen het transect langs vliegen worden alleen op de hele minuten van een telling geteld, en alleen binnen 300 meter zijwaarts en voorwaarts, om overschatting van dichtheden te voorkomen. Gedrag werd vastgelegd volgens de door Camphuysen & Garthe (2004) beschreven coderingen. Er werd door twee tellers geteld zolang het licht was. De data zijn opgenomen in de ESAS database.

Er kan alleen met daglicht geteld worden. Daarom zijn er in de mid-winter maanden minder lange transecten te inventariseren dan in voor- en najaar.

Tijdens de tellingen werd een hydrofoon gesleept om aanvullende data van Bruinvissen te verzamelen.

3 Resultaten

Waarnemingsinspanning

Figuur 1 laat de gevaren route zien. Het betreft een zeegebied ten westen van de Hollandse kust, op het NCP tussen 3°00' E / 52°10' N en 4°05' E / 53°00' N. Er is op vier dagen door twee waarnemers geteld. Op de voorafgaande zondag werd 's nachts uitgevaren, zodat de volgende ochtend meteen met tellen in het werkgebied kon worden begonnen en op vrijdag werd het schip afgeladen en schoongemaakt. Vanwege stortregens in combinatie met harde wind (6 Bft) werd op maandagochtend 20 september besloten om later te beginnen op een zuidelijker transect (52°40' N). Op die raai werd om 9:40 begonnen met tellen, maar vanwege grote hoeveelheden buiswater en harde tegenwind werden waarnemingen gestaakt om 10:55. Deze werden voortgezet om 14:23 te 3°00' E / 52°30', waarna dit transect vervolgens zonder problemen kon worden geïnventariseerd; nu met de rug in de (afnemende) wind. Op dinsdag 21 september was er tijdelijk (13:47 – 14:29) te dichte zeemist om te tellen (zicht <100m). Op de andere twee dagen werd de survey uitgevoerd zoals gepland.

De totale lengte van de geïnventariseerde transecten is 602.2 km, hetgeen – bij een transectbreedte van doorgaans 300m en 100m tijdens mistige omstandigheden – resulteert in een geïnventariseerd zeeoppervlak van 178.7 km² (tabel 1). Tijdens de eerste drie dagen werd geteld vanaf 's ochtends 8 uur. De zeestaat was 5-6 op de eerste dag, 1-3 op dag twee en drie en 3-4 op de vierde dag.

Gesleepte hydrofoon

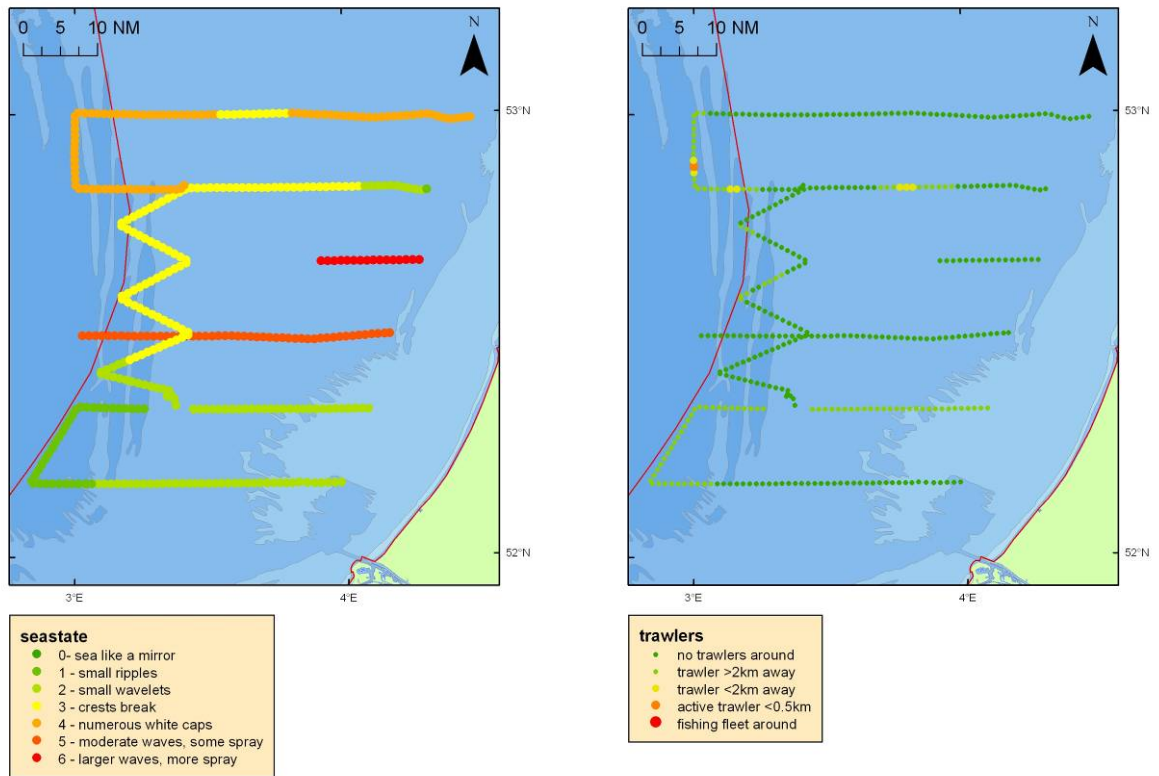
Gedurende de eerste dag is afgezien van het slepen van de hydrofoon, vanwege de ruwe weersomstandigheden. Op de overige drie dagen is wél akoestische data verzameld door middel van een gesleepte hydrofoon. De verzamelde data is niet uitgewerkt.

Tabel 1. Waarnemingsinspanning per dag.

Dag	afstand (km)	oppervlak (km ²)	aantal 5-min tellingen
20 september 2010	104.2	31.3	65
21 september 2010	163.7	47.2	101
22 september 2010	187.3	56.2	119
23 september 2010	147.1	44.1	92
Totaal	602.2	178.7	377

Tabel 2. Waarnemingsinspanning per zeestaat.

Zeestaat (Bft)	Onderzocht oppervlak (km ²)	Afgelegde afstand (km)	aantal 5-min tellingen
1	57.0	17.1	36
2	157.1	45.2	98
3	154.8	46.4	97
4	129.2	38.8	81
5	78.1	23.4	49
6	26.1	7.8	16

Figuur 1. Zeestaat (linker panel) en aanwezigheid van viskotters (rechter panel) gedurende 20-23 september 2010.

Tabel 3. Aantallen waargenomen vogels en zeezoogdieren per dag, en het aantal 5-minuten tellingen met en zonder waarnemingen. Niet tot op soortniveau gedetermineerde vogels zijn in grijze tekst weergegeven.

Soort	Dag in september				totaal
	20	21	22	23	
Roodkeelduiker (<i>Gavia stellata</i>)		1			1
Noordse Stormvogel (<i>Fulmarus glacialis</i>)	7	3	37	68	115
Grauwe Pijlstormvogel (<i>Puffinus griseus</i>)	6	1	3	1	11
Jan van Gent (<i>Sula bassana</i>)	95	99	85	30	309
Aalscholver (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	3	7	8		18
Blauwe Reiger (<i>Ardea cinerea</i>)		1	10		11
Rotgans (<i>Branta bernicla</i>)			6		6
Zwarte Zeeëend (<i>Melanitta nigra</i>)				1	1
Sperwer (<i>Accipiter nisus</i>)			1		1
ongedetermineerde valk (<i>Falco</i>)		1			1
Waterhoen (<i>Gallinula chloropus</i>)			1		1
Bonte Strandloper (<i>Calidris alpina</i>)			1		1
Middelste Jager (<i>Stercorarius pomarinus</i>)	1				1
Kleine Jager (<i>Stercorarius parasiticus</i>)	2	3	5	5	15
Kleinste Jager (<i>Stercorarius longicaudus</i>)				1	1
Grote Jager (<i>Stercorarius skua</i>)	8	7	14	12	41
Dwergmeeuw (<i>Larus minutus</i>)				1	1
Kokmeeuw (<i>Larus ridibundus</i>)		5	22	5	32
Stormmeeuw (<i>Larus canus</i>)			5	7	12
Kleine Mantelmeeuw (<i>Larus fuscus</i>)	78	211	124	65	478
Zilvermeeuw (<i>Larus argentatus</i>)	2	2	1	1	6
Pontische Meeuw (<i>Larus cachinnans</i>)				1	1
Grote Mantelmeeuw (<i>Larus marinus</i>)	81	71	327	173	652
Ongedetermineerde grote meeuw (<i>Larus</i>)		100			100
Drieteenmeeuw (<i>Rissa tridactyla</i>)	19	52	83	86	240
Grote Stern (<i>Sterna sandvicensis</i>)		3			3
Visdief (<i>Sterna hirundo</i>)			11	14	25
Noordse Stern (<i>Sterna paradisaea</i>)				2	2
Visdief / Noordse Stern (<i>Sterna hirundo /paradisaea</i>)			3		3
Zeekoet (<i>Uria aalge</i>)	4	4	65	14	87
Alk (<i>Alca torda</i>)				1	1
Graspieper (<i>Anthus pratensis</i>)		4	10		14
Witte Kwikstaart (<i>Motacilla alba</i>)		1			1
Gekraagde Roodstaart (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)			1		1
Tjiftjaf / Fitis (<i>P. collybita/trochilus</i>)		1			1
Spreeuw (<i>Sturnus vulgaris</i>)			2		2
Aantal individuen	306	577	825	488	2196
Aantal soorten	12	19	22	19	34

Tabel 3. (cont.)

Bruinvis (<i>Phocoena phocoena</i>)		11	3		14
Aantal individuen		11	3		14
Aantal soorten		1	1		1
<hr/>					
Ballonnen					
Klassieke ballon	3	18	9		30
Folie-ballon		7	1		8
Tellingen met vogels/zeezoogdieren	144	201	330	246	921
Tellingen zonder vogels/zeezoogdieren	16	27	9	12	64

Waarnemingen

In totaal zijn er 2196 vogels, verdeeld over 34 soorten, en 14 zeezoogdieren, welke alle Bruinvissen betroffen (zie tabel 3). Met respectievelijk 652 individuen was de Grote Mantelmeeuw de talrijkste soort. Op de volgende pagina's zijn acht verspreidingskaarten te vinden. Deze worden hieronder besproken.

Noordse Stormvogels,

Hoge aantallen Noordse Stormvogels werden vastgesteld in het noordwesten van het onderzoeksgebied. Bijna een kwart van de individuen (23%) associeerde met het eigen schip of met een andere viskotter.

Jan-van-genten

Jan-van-Genten kwamen verspreid over het hele onderzoeksgebied voor, met hogere aantallen in het centrale en het zuidwestelijke deel. Van deze soort associeerde slechts 8% met het eigen schip of met een andere viskotter.

Meeuwen

Het tellen van meeuwen was tijdens deze survey lastig vanwege de aantrekkingskracht van het eigen schip. De tellingen geven daarom een sterk vertekend beeld van de verspreiding. Voor Kleine Mantelmeeuw geldt dit sterker dan voor Grote Mantelmeeuw; van deze soorten associeerde respectievelijk 78% en 45% van de individuen met het observatieschip. Er werd weinig visserij waargenomen en daarom ook weinig directe associaties van meeuwen met visserij.

Grote Jager

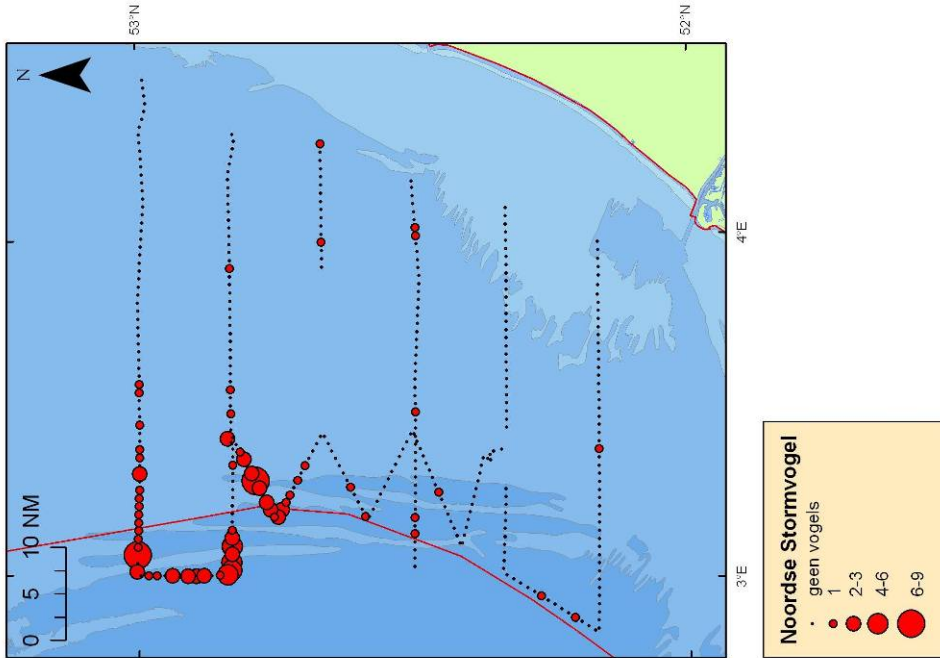
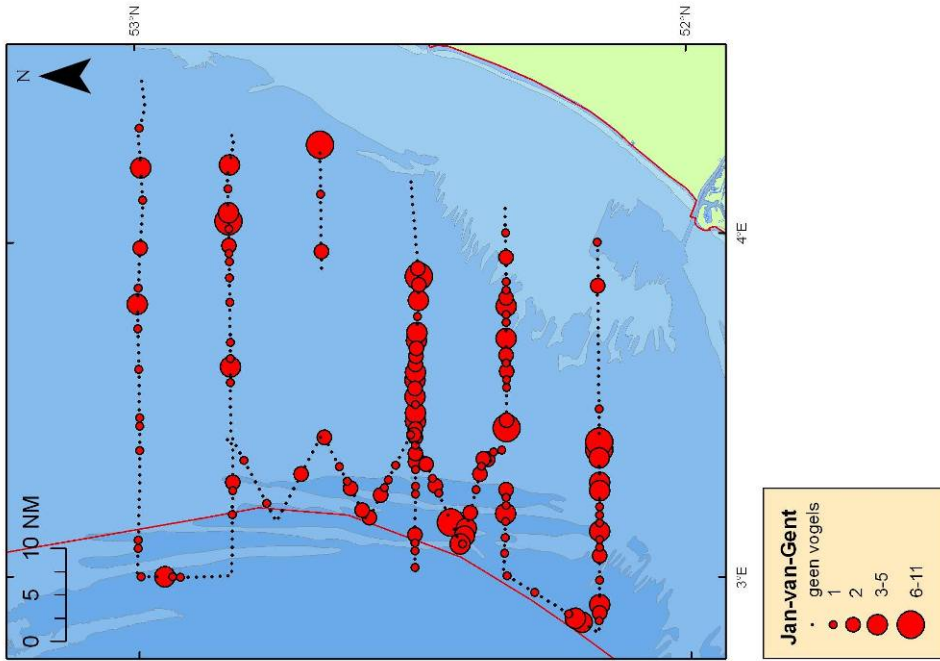
Grote Jagers waren net als in september 2009 talrijk. Het merendeel van de op leeftijd gebrachte vogels was ouder dan een jaar (74%). In tegenstelling tot de meeuwen kwam maar een klein deel van de Grote Jagers op het observatieschip af (10%). De verzamelde data geeft dus een vrij goed beeld van de verspreiding.

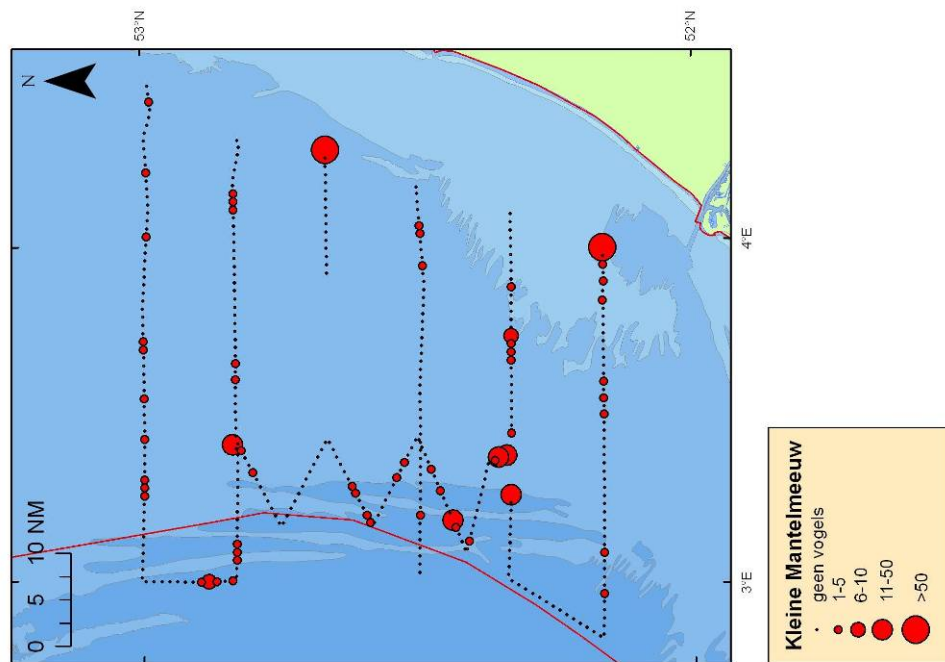
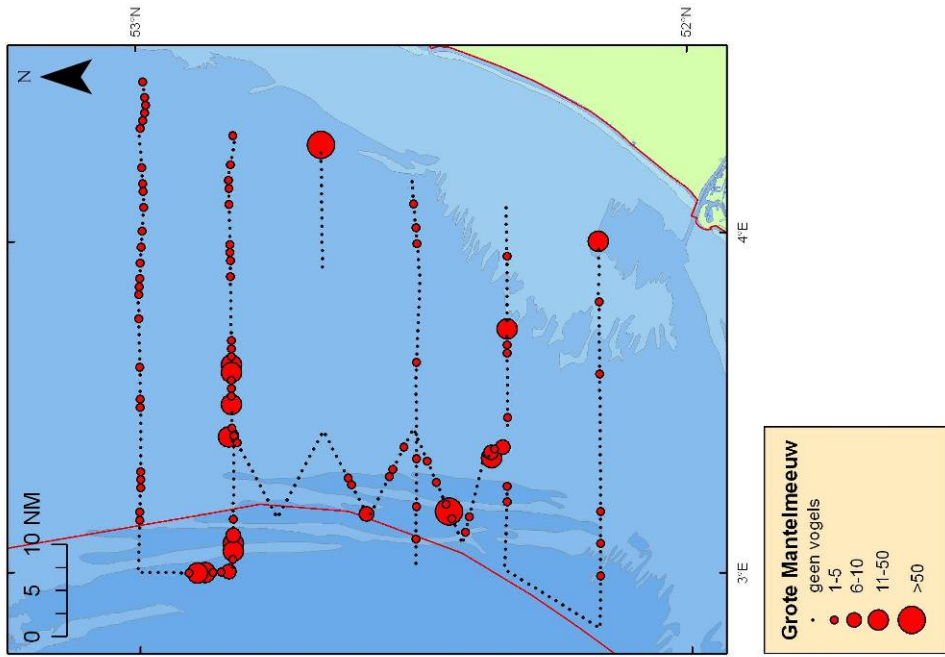
Zeekoeten en Alken

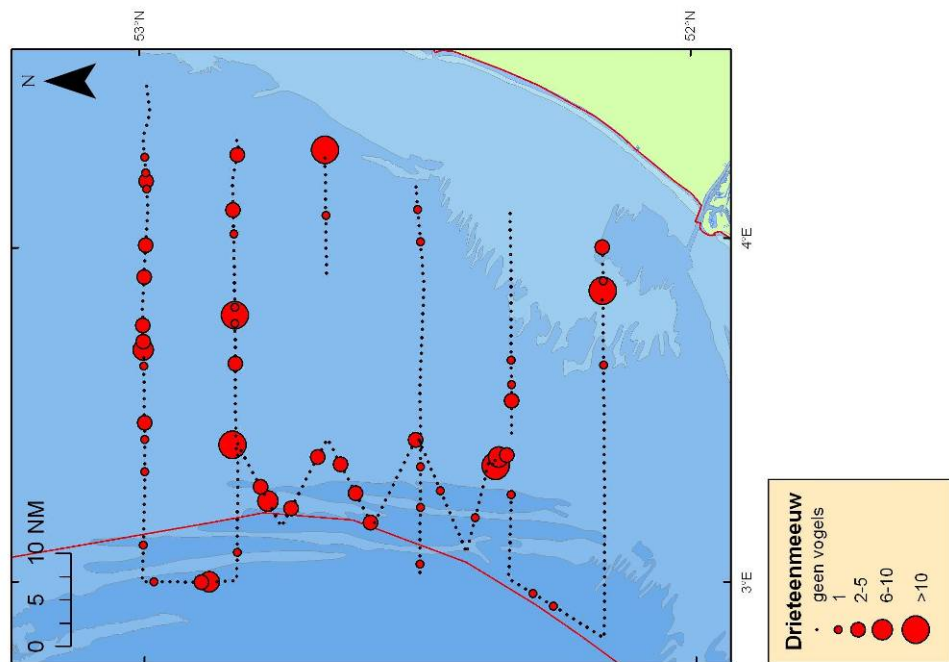
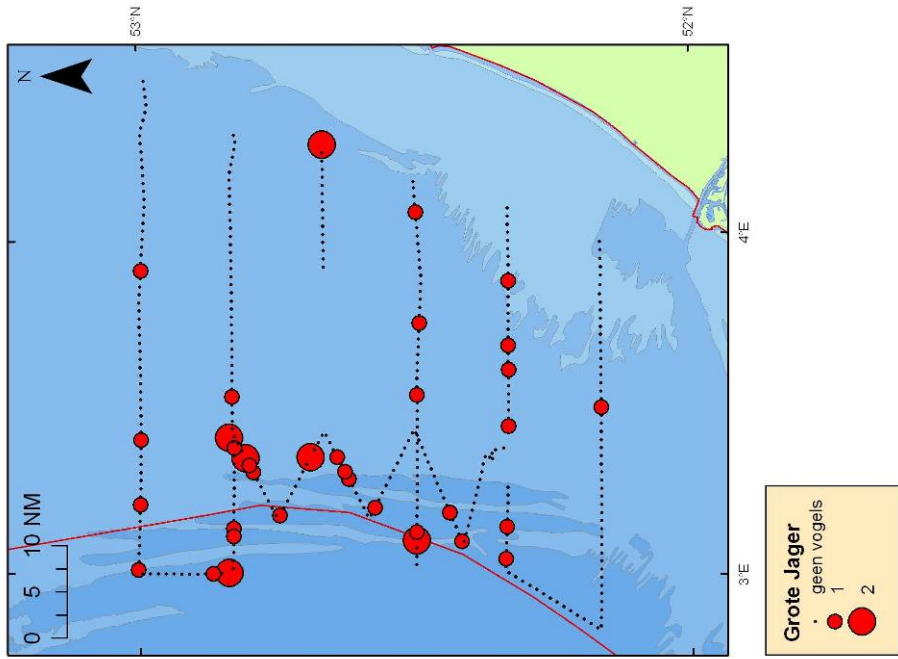
Zowel wat betreft Zeekoeten als Alken zijn de getelde aantallen vrijwel gelijk aan die in september 2009. Toen werden er 88 Zeekoeten en 4 Alken; nu werden 87 Zeekoeten en 1 Alk geteld. Terwijl in september 2009 de Zeekoeten verspreid over het hele onderzoeksgebied werden vastgesteld, werd nu een duidelijke concentratie gezien in het centrale deel van het gebied. Alle individuen waren in volledig winterkleed.

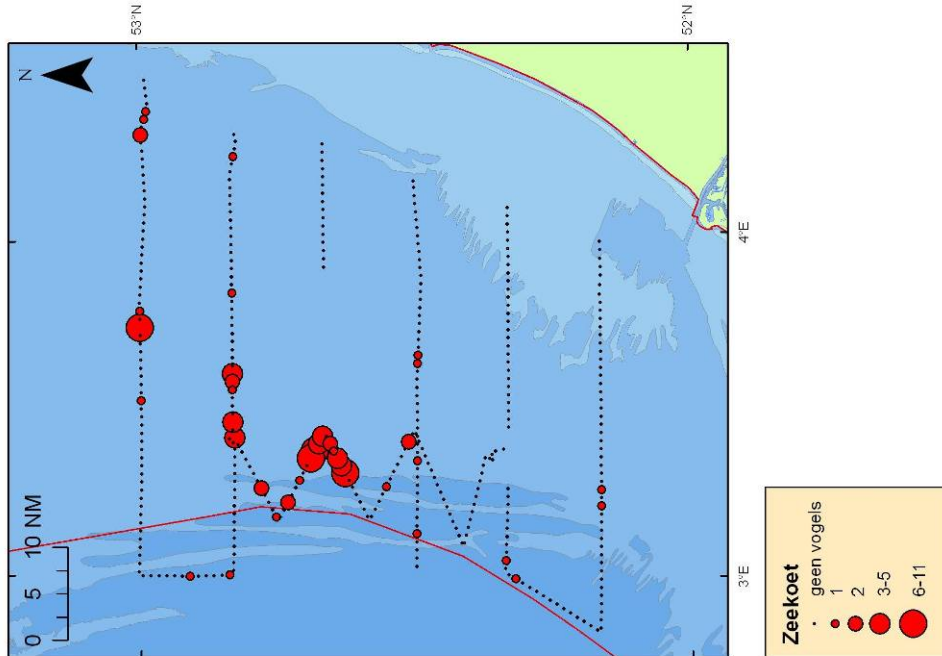
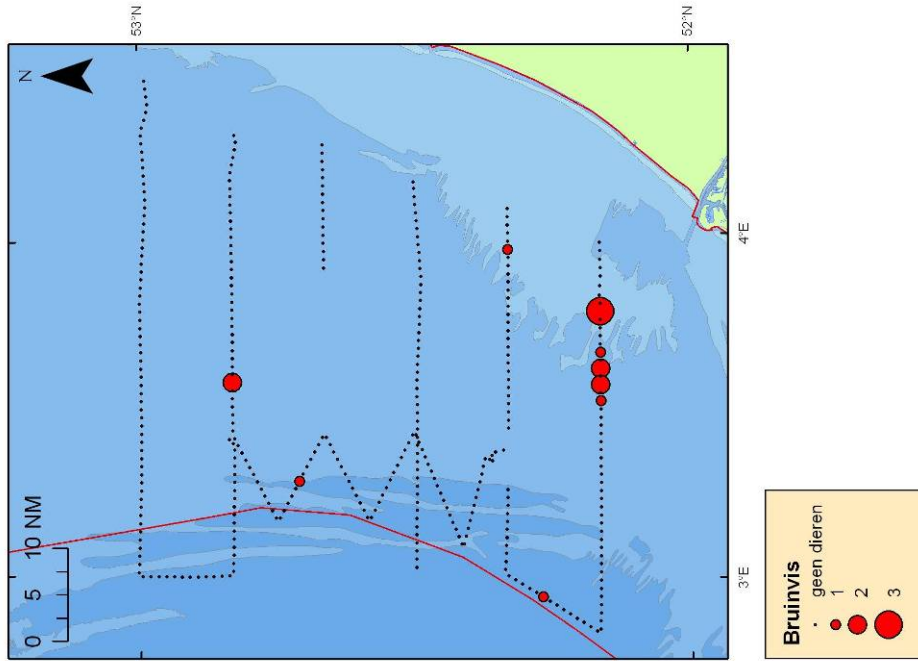
Zeezoogdieren

Slechts 14 Bruinvissen werden gezien. Buiten een concentratie in het zuidwesten van het gebied werden nog enkele losse waarnemingen gedaan. Waarnemingsomstandigheden waren op de tweede en derde dag goed; op de eerste en vierde dag niet.

4 Conclusies

Dit was de vijfde survey binnen het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee' en de tweede in september.

Deze survey bevestigde het beeld van september 2009 dat dit gebied in deze tijd van het jaar rijk is aan Grote Jagers. Er is goede data verzameld waarmee dichtheden en totale aantallen kunnen worden berekend. Ook de resultaten wat betreft Zeekoeten en Alken kwam goed overeen met de resultaten van september 2009 – in deze tijd zijn de aantallen van beide soorten nog laag. Wel kwamen de Zeekoeten nu meer geconcentreerd voor in het centrale deel van het onderzoeksgebied.

De aantrekkingskracht van het onderzoeksschip op meeuwen maakte dat de resultaten voor deze soorten ongeschikt zijn voor berekeningen van dichtheden en totale aantallen.

Foto 2. Juvenile Grote Jager met sierlint. Het lijkt erop dat dit individu een ballon heeft ingeslikt. (*Hans Verdaat*)

Referenties

- Camphuysen CJ & Garthe S (2004) Recording foraging seabirds at sea: standardised recording and coding of foraging behaviour and multi-species foraging associations. *Atlantic Seabirds* 6(1): 1-32.
- Lindeboom HJ, Geurts van Kessel AJM, Berkenbosch A (2005) Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat. Rapport RIKZ/2005008, Den Haag / Alterra rapport 1109, Wageningen:103 p.
- Tasker ML, Jones PH, Dixon TJ & Blake BF (1984) Counting seabirds at sea from ships: a review of methods employed and a suggestion for a standardized approach. *Auk* 101: 567-577.

Foto 3. Een adulte Grote Mantelmeeuw houdt een Grote Jager op afstand. (*Hans Verdaat*)

Verantwoording

Rapport C132/10
Projectnummer: 4302500005

Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het betreffende afdelingshoofd van IMARES.

Akkoord: Drs. F.C. Groenendijk
Hoofd afdeling Ecosystemen

Handtekening:

Datum: 2 november 2010

Akkoord: Drs. R. ter Hofstede

Handtekening:

Datum: 2 november 2010

Aantal pagina's: 16
Aantal tabellen: 3
Aantal figuren: 1